

R. 3. 175 ll.

21 20

A. D.
DISQUISITIO PHYSICA
De
METEORIS
IN GENERE,

Quam
Inclutæ Facultatis Philosophicæ
consensu

SUB PRÆSIDIO

Eximii & Humanissimi

DN. M. JOHANNIS MAUCKISCHII

Freibergensis, SS. Theol. Baccal.

Publicè ventilandam.

porrigit

GOTTFRIDUS Richter

Vratisl. Silesius.

d. XII. Augusti

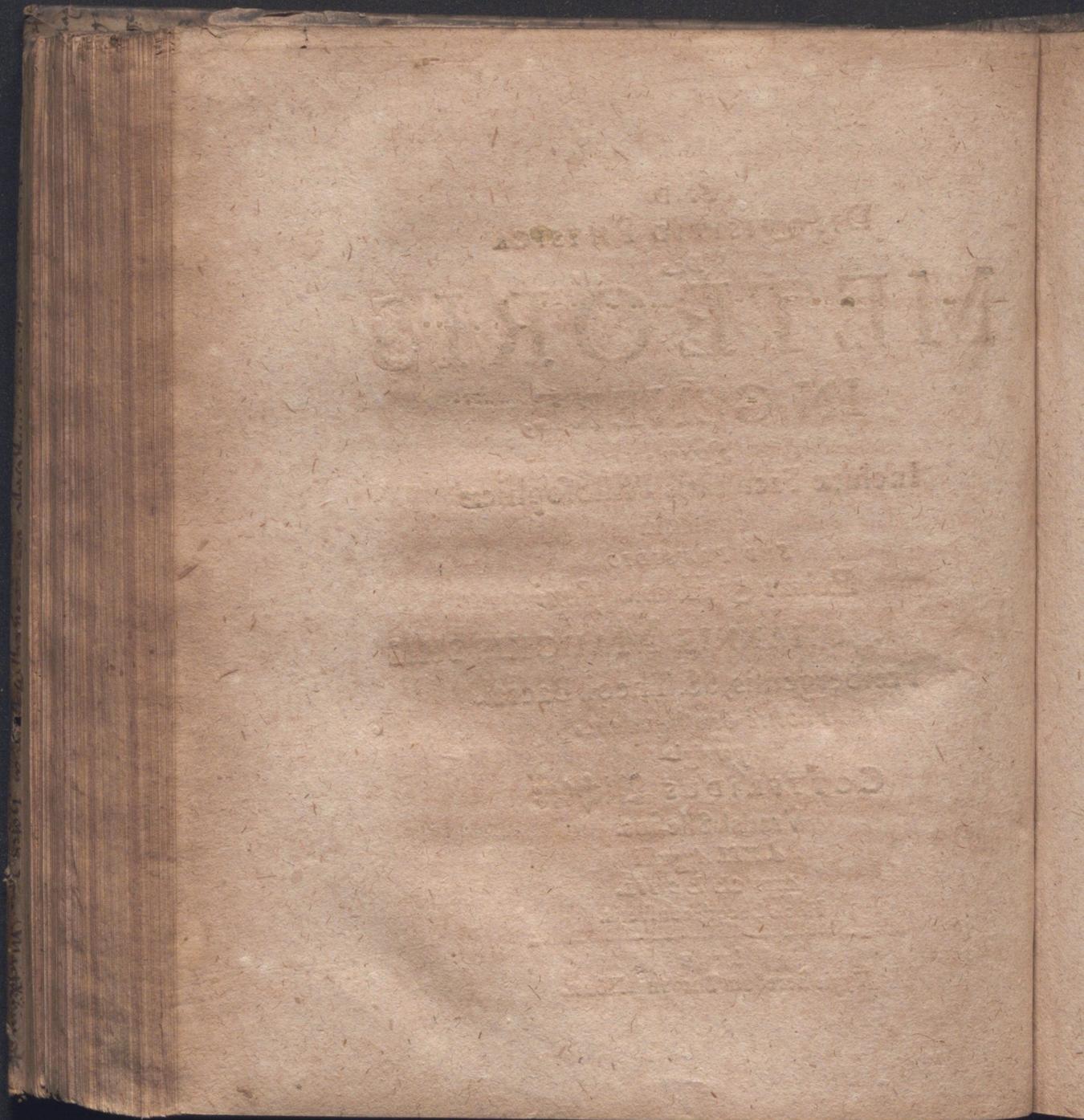
Anni MDCCIII.

Horis Locoq; consuetis.

LIPSIÆ

Typis heredum TIMOTHEI HÖNIG.

Τῆς Κυρίας συνεγέρθη!

*Vantum inter Philosophiam interest,
& ceteras artes, tantum interesse exi-
stimo in ipsâ Philosophiâ, inter illam
partem quæ ad Homines, & hanc quæ
ad Deos spectat.*

Quæ Senecæ verba in Quæstionum naturalium frontispicio prolata, ad nostrum institutum accommodare, & veri DEI cognitionem quædantenus elicere non dubitamus. Quod si enim, quoties cælum conspicitur, Ethnicis quoque fatendum est, esse Numen aliquod præstantissimæ Mentis, quo Hæc regantur, nec quicquam in totâ rerum universitate listi, quod Opificem suum non quasi digitis monstret, mortalibusque cognoscendum proponat: quanto magis nostrum erit, qui perspicuâ DEI cognitione sumus imbuti, ad exsequendam Numinis divini reverentiam incitari, quoties vel omnium loco Meteora saltem, pulchra DEI Conditoris spectacula, contemplantur. Quid illa commoditatis, quid utilitatis inferioribus hisce conferant, animalium testatur salubritas, tota terræ machina loquitur: verum quid sint, quibusve oriantur causis, penes paucissimos. Itaque nec nobis opprobrio futurum confidimus, si levia quædam, informari non spectari cupientes, de Meteoris in genere, illorumque causis inquirenda porrigimus. Quæ faustiter cedere jubeat, qui teste Nazianzeno, in Orat. de Athanasio, τὸ τῶν ὀρεκτῶν ἐξ ἁλῶν, καὶ πιδὸνς θεωρίας εὐδαιμονίας, id est, qui omnium rerum experendarum novissimum illud & ultimum, in quo omnis acquiescit contemplatio, sit ergo

A 2

THE-

THESIUM I.

Meteorum à μετὰ & εἴρα, hoc est, sublimitas dicitur, quod hæc in sublimi fiant, & quasi pendula videantur.

Ἐξήγημα.

§.1. Expansis itaq; velis portum relinquentes egressi hiscè merito exordimur, atq;ve vocem ipsius rei primitus indagandam esse, celeberrimo subtilitatum magistro *Scal. de causis lat. Ling. c.1.* perhibente discimus. In hujus autem vocabuli Derivatione, non ubiq;ve concordēs Doctorum invenies sententias. Quidam, ut *Albertus Magnus*, à μετὰ trans & εἴρα contemplabile deducunt, quod hæc in amplissimo mundi theatro se non sine affectuum concussione spectanda exhibeant; alii teste *Becmanno de orig. lat. ling. p.292.* à μετὰ & εἴρα ob eandem rationem; alii deniq;ve à μετὰ & ab εἴρα tollo, quod hæc in altitudinem tollantur, & illic generentur. Nobis hæc videtur convenientior quam *Scholias* *Sophoclis* à μετὰ & εἴρα, teste *Scapula* in *Lexico*, fieri tradit. Est autem εἴρα idem quod αἰώρα, quod vas pensile vel pensilis exercitamenti genus notat, vid. *Budæus* in *Lexico* p.1038. à verbo αἰώω in sublimia tollo, elevo, subveho, suspendo, quod exhalationes in sublime attolluntur, & ipsa Meteora in alto quasi suspensa & pendula cernuntur, ut ipse Philosophus testatur, quod μετῶρα πρὸ τῶν γεινῶντα μάλιστα τόπον ἢ Φορὰ τῶν ἀστέρων accidant. *1. Meteor. c.1.* & verbum μετῶρα in hoc significatu usurpat *lib.1. Meteor. cap.10.* Ἐκ τῆ καθ' ἡμέραν αἰμίζοντι ὅσον αὐτῶν μετῶρα δι' ὀλιγοτήτα τῶν ἀνάγοντι αὐτῶν πυρρῶν &c. sive quod hominum animos suspendunt, & duobus incertosq;ve reddunt, tum, quando non semper pari felicitate In ipsorum cognitionem penetrare possunt, unde ipse Philosophus hoc ingenuè fateri non erubescit: ἐν οἷς τῶν μὲν ἀπορροῦντων δὲ ἐφαπτόμεθα ἕνα τῶν, tum quando ipsis terrores incutiuntur, teste *Lucretio*:

— — quæ fieri in terris cæloq;ve tuentur,
mortales, pavidis quom pendens mentibus sæpè
efficiunt animos humiles, formidine Divum.

§.2. Nec

§.2. Nec hanc derivationem istud infringet, quod non omnia Meteora in sublimi fiant, cum a potiori denominatio facta fuerit. Hinc *Alstedius*: etsi quaedam in terra sunt, (quæ ideo a quibusdam appellantur *Nertera*) non tamen ideo nomen usitatissimum est repudiandum: præsertim cum illa quæ intra terram sunt, ex illâ tandem erumpant, & alta petant, sive sursum ferantur, si nihil impediatur: ut in terræ motu videre est, in quo aer primò in terra conclusus tandem erumpit, *Encycl. l. 7. c. 8. p. 467.*

II.

Meteora in super vocantur 1. imperfectè mixta. 2. Impressiones, 3. ab ipso Aristotele $\pi\acute{\alpha}\theta\eta$ seu Affectiones.

Εξήγησις.

§.1. Dicuntur (1.) corpora imperfectè mixta, teste *Magiro*, *l. 4. Phys. cap. 1. pag. 288.* vel collatione animatorum corporum, vel propter subitam & generationem, & dissolutionem. Nam concretio vel mixtio elementorum in his corporibus imperfecta vel minus absoluta esse videtur, quàm perfecti corporis compositio. Unde quoniam verè distinctæ miscibilium servantur naturæ neque perfectè sunt unitæ, non diu durant, sed in illud elementum, quod in ipsis prædominatur, statim transeunt.

§.2. Vocantur etiam (2.) Impressiones, id quæ juxta *Meurerum* *p. 49.* vel *passivè*, quod sint veluti impressæ imagines, quæ vel aeri & nubibus impressæ cernantur, non aliter atquæ ceræ signum solet imprimi & impressum oculis conspici. *p. 44.* vel *activè*. quod calor & frigus suam vim celeriter imprimat, & mutationem aliquam inferat, quibus addit laudatus Autor *p. 50.* Meteora impressiones quoque dici posse militari vocabulo, quod vis caloris aut frigoris celeriter & violenter invadat exhalationes, & subito mutatione in iis factâ, celeriter producat hujus spectacula, non aliter ac delecta militum manus hostium copias ex improvviso & cum impetu invadit, easque subito terrore afficit, & non raro in arcum cogit & impellit.

§.3. (3.) Tertium nomen est ipsius Philosophi, qui *l. 1. c. 1.*

Αβ

Meteor.

Meteor. Meteora $\kappa\acute{\alpha}\theta\eta$ sive Affectiones indigitat, hoc forte an sub-
 innuens, quod Meteora non tam sint ipsa corpora, quam corpo-
 rum affectiones, prout *Cl. Sperlingius p. 867. Physf.* ea potius per af-
 fectiones quam per corpora imperfectè mixta definienda esse con-
 tendit. Sed de his tum in definitionis evolutione, tum etiam in
 ipso conflictu pluribus differetur. Addi etiam potest, Meteora dici
 $\kappa\acute{\alpha}\theta\eta$ à comparatione $\kappa\alpha\theta\omega\upsilon$ in corpore humano: sicut enim illa
 hominem diversimodè afficiunt, sic Meteora vapores & exhalationes.
Adi Meurerum p. 27. Meteorol. ubi singula Meteororum genera quædam similia in corporibus hominum habere, satis jucundè ostendit.

III.

ΜΕΤΕΩΡΟΝ (1.) in genere notat illud, quod sub-
 lime & in altum sublaturum ac suspensum est;
 deinde (2.) *metaphoricè*, illud, quod expectatione
 homines suspensos tenet; (3.) in significato *stri-*
ctiore & κατ' ἐξοχήν Corpora hæc imperfectè mi-
 xta, de quibus jam agimus.

Εξήγημα.

§. 1. Prima hujus vocis acceptio ex ipsa derivatione
 vocabuli maximè notescit. Usurpatur autem hoc vocabulum de
 variis rebus in altum erectis, v. g. de equis, qui posterioribus pedi-
 bus insistentes, eriguntur; de herbis, quæ non sunt profundioris
 radices, sed in altitudinem extenduntur; de nautis qui in altum
 progrediuntur, prout hæc apud *Budaum ex Theophrasto & aliis* eruun-
 tur, p. 1040. & 1041. Confer etiam *Suidam in evolutione hujus vocis.*

§. 2. Altera acceptio est *metaphorica*, & usurpatur de rebus
 maximè dubiis, uti in illo *Demosthenis*: ἔτι γὰρ τῶν πραγμάτων
 ὄντων μετεώρων, καὶ τὰ μέλλον] & ἀδήλα σύλλογοι καὶ λόγοι πα-
 ῖδαποι καὶ τὴν ἀγορὴν ἐγίγνοντε τότε. Ex quo μετέωρον & δίκη, caus-
 sa quæ pendere latinè dicitur, cujus scilicet Judicium suspensum est,
 teste eodem in *b. l.* Svidas vero in voce μετέωρον hæc adjicit: ἢ σα
 μετέωρον τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς τὸ μέλλον εἶναι σαλεύοντες. Ex quo
 jam

jam illud Christi *μη μετεωρολογει*, Luc. 12, 29. enucleari posset, quod videlicet non *μετεωρολογιας* studium interdicat, sed animo suspenso esse prohibeat, uti apud *Mattheum* c. 6, 25. *μη μεριμνατε* ponitur.

§. 3. Tertia acceptio, quæ etiam hujus loci, hodiè est maximè decantata. Unde Aristoteles etiam jam olim tractatum de Meteoris *μετεωρολογια* vocatum fuisse asserit *l. 1. Meteor. c. 1.* hisce verbis: *Ο πάντες οι αρχαιεργι μετεωρολογια ενάλαν.* sed antequam hoc abeamus, non possum non ex *Budeo* vocab. *μετεωρολογειν* eruere, qui illud non saltem propriè de Meteoris commentari & scribere notasse, & sic in bonam partem acceptum fuisse; verum etiam postea, in loqvacitatis & vanitatis significationem venisse, uno atque altero testimonio *Platonis* demonstrat, p. 1041.

IV.

Meteorum est corpus imperfectè mixtum, ex exhalationibus aut vaporibus è terrâ vel aquâ, aërorum & ignis subterranei virtute ac calore excitatis & elevatis, ad Sublunarium commoditatem efformatum.

Εξήγησις.

§. 1. De Genere satis intricata vertitur controversia, an illud per Corpus imperfectè mixtum, an verò per Affectionem saltem describendum sit. Nos *Excell. Dn. Scharffium* secuti, ob inveteratam docendi rationem, Meteora corpora imperfectè mixta vocavimus, quoq; sensu talia dicantur, *ihesi secundâ* planum fecimus.

§. 2. Ut autem trita Philosophorum sententia dilucidius explanetur ac stabiliatur, dicendum foret, Meteorum vel *abstractivè* vel *concretivè* considerari. *Abstractivè*, prout *Forma* Meteoris, (quæ ex *Piccolomini*, *Magiri*, *Barholini* & aliorum complurium sententiâ *accidental*is est, & vaporis vel exhalationi inhaeret, unumque Meteorum ab altero distingvit) *in se* consideratur, ubi cum Aristotele Meteorum *παθη* sive affectionem vocare possumus: vel *concretivè*, quatenus illud ex *formâ* *accidental*i & *vapore* vel *ex-*
hala-

halatione concretum expenditur, quo respectu utiq̄ve corpus imperfectè mixtum vocari, & sic à nobis describi potuit.

§.3. Et hoc *Extell. Dn. Scharffius* quodammodo videtur intendere, scribens: corpora imperfectè mixta vulgò dicuntur *Meteora*. Quod si accuratiùs hic debeamus statuere, potius dicendum erit, quòd imperfectè mixta corpora saltem sint duo, Vapor & Fumus. Hæc enim corpora sunt ex elementis aliquo modo conflata, quorum impressiones & variæfigurationes accidentales sunt, & dicuntur *Meteora*. *Spec. Phys. l.4. ca. p.398.*

§.4. Genus itaq̄ve fuit corpus imperfectè mixtum. Differentia fuit defumta à causis tum internis tum externis, quas subijcere cum animo decretum fecimus.

V.

Meteorologi considerandæ sunt cum Causæ, tum Adjuncta. Causæ sunt vel *externa* Efficiens & Finis, vel *interna* Materia & Forma.

Εξήγημα.

In omnibus enim tum physicis disputationibus, tum & in reliquis disciplinarum generibus plurimum & lucis & emolumenti adfert causarum consideratio: verissimum enim est illud Aristotelis: *ὅτι ἡ αἰτία ἔστι πάλαι ἀνὰ τὰς αἰτίας*. *Scanbusius l.2. Meteor.* Hisce perspectis, & res habes perspectissimas, his ignoratis tota ignoratur Philosophia.

VI.

Causa Efficiens est vel *prima* vel *secunda*. Prima est *DEUS*; secunda vicissim vel *principalis*, eaq̄ve tum Spiritus; tum Coelum & Virtus astrorum; vel *minus principalis* de quâ *Th.VII.*

Εξήγημα.

§.1. Causam primam diximus *DEUM*: ab illo namq̄ve omnium rerum ortus & virtus dependet. Hinc ipsi Gentiles Meteora spectando, *Deos*, vel rectius *DEUM* esse, qui cœli temperationem, *secun-*

fœcunditatem terrarum, aliarumq̄ve commoditatum compluri-
umcopiam largiretur, ac animos fulminibus, tempestatibus, nim-
bis &c. terreteret, concluserunt. *vid. Cic. l. 2. de natura Deorum. & sanè,*
ut de hoc effectivo omnium rerum principio Poëta Buchananus in
Psal. 135. egregiè canit, is

Si quod vel cœcis clausum est penetrare tenebris

Naturæ, quodcunq̄ve libet de viscere terræ
evocat, & liquido suspendit in aere nubes,
Fulguribusq̄ve vagis venientes prævenit imbres,
deq̄ve suis promit ventorum flamina Gazis.

§. 2. Causam secundam diximus (1.) spiritus, qui vel boni sunt,
(quos quidem è scripturis perfectè cognoscimus) de quibus etiam
non incommodè dicitur, quòd & hi Meteora queant producere;
vel mali, quos diabolos vocamus, qui non rarò cum Meteoris con-
jungunt sese, eaq̄; aliquando producunt, aut quando tempestatem
vident futuram, sagis & lamiis ceu membris suis inservientes, id
suggerunt, quæ præstigiis suis nugatoriis utantur: quibus peractis,
se id ceremoniis suis, ut projectione lapidis post tergum orientem
versus, turbatione aquæ in fossulis digitis factâ, stropholi nodis
enodatis &c. effecisse putant. *Audiat Baribol. Phys. Spec. part. 2. c. 1.*
p. 145. Sed hæc non nisi DEO permittente fiunt.

§. 3. (2.) Secundam causam princip. constituimus cœlum &
virtutem astrorum, & quidem ipsi cœlo in quo stellæ sunt & mo-
ventur, omnis agendi vis deneganda non est, cum & ipsum suam
formam habeat, *Sennert. Epit. Phys. l. 2. c. 2 p. 180.* potissima vero actio
in hæc inferiora, quæ à superioribus provenit, à stellis est, iudice
laudato Sennerto, *d. l.* In his autem chorum ducit Sol, astrorum
princeps, qui radiis suis terram aquasvè rarefaciendo, quotidiè
magnam halituum copiam, Meteororum quippe materiam, in
sublime elicit. Et hanc virtutem astris comperere ipse Philosophus
l. 1. Meteor. c. 2. edocuit, dicendo: *ἐστὶ δὲ ἐξ ἀνάγκης σωματικῆς πᾶσι*
ἔτι τὰς ἀναφορὰς ὡς πᾶσαι αὐτῶ τῷ δυνάμει νοητέων
ὀρεῖ. hoc est: oportet mundum inferiorem superioribus Latio-
nibus (i. e. ut Conimbr. Tr. 1. c. 1. Meteor. explicant, celestibus corpori-
bus, quæ in orbem agitantur) continentem esse, ut inde omnis ejus
vis administraretur & regatur.

B

§. 4. E

§.4. E quibus jam facile iudicium ferre poteris de iis, quæ etiam Meteororum speciem mentiuntur: quæ sunt confligentium militum in sublimi spectacula, variarum in aere figurarum *Φάσματα*, horrendus armorum & tormentorum in aere sonitus, item figuræ cæterorum animalium, quemadmodum teste *Philippo l. 2. Phys. in Helvetiis* in aere conspecti fuerunt duo Leones inter sese certantes, quorum alter alteri caput mordicus avulsit. Nam, ut *Philippi verba nostra faciamus*, hæc species non sunt proprie *μετέωρα*, aut res physicæ, sed sunt similes operibus artificum, quia fiunt ab Angelis bonis aut malis, etiam si fortassis fiunt aliquâ vaporum *figuratione*, & lucis tanquam colorum *mixtura*.

VII.

Minus principalis instrumentalis causa est calor vel frigus.

Ἐξήγησις.

§.1. De Calore, qui cum frigore Meteororum causam instrumentalem constituit, communis quidem est sententia, eum motu & lumine fieri. De motu statuit *Zabarella*, quod cælum calorem motu suo velocissimo, non *per se*, quatenus motus est, sed *secundario*, quatenus nimirum rarefacit, attenuat & atterit partes aeris, & sic aërem attenuatum, calidum & igneum ferè efficit: sed hæc de motu res valde dubia est *Sennerto Epit. Phys. p. 193. l. 2.* qui insuper statuit, lumen suapte naturâ efficere calorem, radium quæ compositum ex recto & reflexo plus calefacere, quam simplicem, non quod aerem collisione aliquâ hi duo radii atterant, sed quia illa portio luminis, quæ in rectum progredi debeat, ab opaco impedita reflectitur, & cum radio incidente conjungitur, atque ita virtus conjuncta fortior efficitur quàm dispersa, *Id. ibid. pag. 196.*

§.2. Verùm cum hæc sententiarum divortia plus temporis & chartæ exigant, ac multas præterea alias *hypotheses*, quæ alibi adhuc evincendæ vel discutiendæ forent, involvant, hæc vice illam controversiam aliis integram tradimus, vel nobis in alium temporis articulum rejectam servamus, præsertim cum non *directè* ad nostram Meteorologiam faciat. Sufficiat enim nobis cælum in his inferioribus calorem producere, qui, *secundum Excell. Dn. Scharf-*

Scharffum, aquam & terram pervadit, easque rarefacit, attenuat, & attenuando in halitum solvit, quos pariter in sublime effert, inter-
ventu levitatis, quæ calorem & raritatem insequitur. Sicut & ipse
Aristoteles dicit. τὸ θερμὸν μανότερον ποιεῖν. l. 5. de Gener. c. 3.

§. 3. Nec calor à cœlestibus corporibus saltem producitur, sed
etiam partes suas hic sustinet *ignis subterraneus*, per quem in terræ
visceribus multæ quoque exhalationes generantur: sicut & ipse
Sennertus, Physicorum aquila, ignem subterraneum maximè con-
currentem postulat. Nam quæ ipsius verba sunt, & in generatione
metallorum ac mineralium, multæ exhalationes attolluntur, ut
metallorum scrutatoribus notum, & venti atque alia Meteora non
minus tempore hyberno, cum radii solares debiliores, quàm tem-
pore æstivo, generantur, *Epit. Physl. 4. c. 1.*

§. 4. Frigus tandem etiam suo modo concurrat, quod exhalationes
elevatas sursum quoque evedtas congelat atque constringit. Sed
de hoc & aliis plura in conflictu exponemus.

VIII.

**Finis Meteororum est multiplex, præter *Physicum*
tamen sæpè numero & *Politicus* & *Theologicus*.**

Εξήγησις.

§. 1. Quemadmodum sapientissimus rerum opifex Deus, ho-
minem, omnium creaturarum finem mirabiliter condidit, in quo
nihil est, quod non ostentatione, quod non admiratione dignum,
nihilque natura, in universo suo gazophylacio possidet, quo emi-
nentiùs gloriatur, aut vehementiùs sibi gratuletur: sic etiam omnia
(sive in cœlo supra nos, sive in terrâ juxta nos in hæc pulcherrima
mundi compage conspiciantur) quæ mortalium saluti inserviunt,
de largissimâ quasi Providentiæ divinæ scatebra profiliunt, quibus
etiam sublimia naturæ opera, meritò adjungenda dici-
mus, horumque *triplicem potissimum finem* contemplandum
sistimus.

§. 2. *Physicus* Meteororum finis est animantium salubritas, stir-
pium corporum quoque cæterorum commoditas. Illis enim existen-
tibus sentimus aeris mutationem, qui ventorum afflatu, venenatos
absumendo vapores, purgatur: de quo satis venustum simile *Pon-*

manus l. 3. Progygn. p. 99. tradit: quemadmodum morborum iactationibus pecudum corpora supervacuos humores atque noxios cum spiritibus faeculentis amittentia purgari, atque ita ad vitam diuturniora solent evadere: sic opinantur eruditi elementa, humores non necessarios & supervacaneos & tanquam virulentos flatūs in Meteoris amittere & quasi renovari. Adde quòd etiam totius Universi perfectionem & ornatum elementorum vè ad aequationem provehant, ingens illud spacium, quod inter coelum & terram existens, otiosum aliàs videretur variis & mirandis naturæ actionibus afficiendo. Res enim (ut Meureri verbis utar p. 46. Meteor.) quantumvis alioqui speciosæ, pro nihilo haberi solent, nisi etiam actionem interdum aliquam edere cognoscantur.

S. 3. Post hunc sequitur Politicus, ubi rerum in Oeconomiam gerendarum signa habentur, & quovis anni tempore suas observationes, ad agrorum, plantarumque culturam, ut eò melius vita peragatur politica, necessarias suppeditare videntur.

S. 4. Tandem ipsa Dei gloria supremus Meteororum finis est, siquidem ipse suam sapientiam, potentiam & providentiam per hæc in totius mundi theatro spectandam exhibet, uti Gentiles, fatente Cicerone l. 2. de natura Deorum, non obscuram Dei cognitionem exinde adepti sunt, & ipse Apostolus DEUM hujusmodi spectaculis se *ἐν τῷ ἀμύθητῳ* reliquisse confitetur, Act. 14. 17.

S. 5. Hisce etiam Deus ter Optimus Maximus nonnunquam ceu suis ad nos nunciis in futurorum utitur prælagium, unde Meteora quibusdam in *ἀσθητικὰ* & *σημαντικὰ* discriminantur: & horum alia Gratia Symbola, alia ira divina spectacula censentur. Nam loquitur cum hominibus DEUS, non modò humanà lingvâ per sacros vates, ut à peccatis avocentur & resipiscant; sed nonnunquam ipsis elementis in formas & imagines diversas ad eorundem terrorem compositis *Conimbr. Tr. 1. c. 3. Meteor.* Sed hæc extremis saltem digitis attingentes, uberiorem hujus finis explicationem Theologis relinquimus.

I X.

MAteria Meteororum est vel remota vel proxima. Illa sunt Elementa, hæc est exhalatio.

E 27.

Εἴηγμα.

§.1. Materiam supra *Tb. IV. §. 3.* non nihil mentionem fecimus, quæ jam paulò accuratius consideranda. Duplex potissimum statuitur. Ad priorem quod spectat, elementa sunt, cum primis terra & aqua, quæ duo, cum partes habeant alias crassas, alias subtiles, quæ à crassis vi causæ calcæfacientis separari possunt; subtiles astrorum solisque beneficio ascendunt, crassæ verò resident, *Magirus Phys. l. 4. c. 1.* unde sæpius matutino & vespertino tempore ex locis montosis, convallibus, fluminibus & paludibus ingentem halituum molem ascendere & sursum elevari videmus, licet horum generationem & mutationem oculis nostris usurpare nequeamus.

§.2. Aerem verò cum igne Meteororum materiam præbere non posse, hisce præsuppositis apparet: omnes enim ignis elementaris partes subtilissimæ sunt, de quibus nulla provenit exhalatio; aer verò quamvis humidus, & crassis subtilibusque constet partibus, ejus tamen subtilitas omni vapore rarior est, & purus præterea, nequit exhalationes emittere. *Magirus l. 4. Phys. c. 1.* Manet itaque quòd terra & aqua tanquam materia remota, sola aptam Meteororum materiam proximam suppeditant.

§.3. Ulterius autem in exhalationem sive halitus, proximam videlicet materiam inquirendo, ex antecedentibus cognitum supponimus, cœlestia corpora, præcipuè Solem & calorem, halitus & vapores extrahere, quæ vaporum exhalatio uno nomine ἀναθυμίασις est Aristoteli, duplici rursus constans halitu: altero quidem qui ἀραιός i. e. vapor dicitur, halitus crassior humidus & calidus, qui ex aquis potissimum aquæisque corporibus excitatus, & astrorum virtute sursum elatus, levisque redditus ad mediam usque aeris regionem elevari solet, de quo *Aristot. l. 1. Meteor. c. 3.* dicit, quod sit ἀραιὸς δυνάμει δῖον ὑδαρ: & altero qui nomine generis per Synecd. ἀναθυμίασις & ἀναθυμίασις καπνώδης, item καπνός, fumida sive fumosa exhalatio, & fumus appellatur, halitus tenuior calidus & siccus, ex terris potissimum & locis arentibus virtute siderum excitatus, mediæ quasi inter ignem & terram naturæ: Aristoteli vocatur δυνάμει δῖον πῦρ. Si quem poëtica delectet Syren, ille audiat *Jovianum Pontanum*, qui de horum ortu ita canit:

Terra etenim duplicem exhalat saturata vaporem,
Humidus hic crassoq̄ve madens se corpore vix fert:
aridus & calido suffimine profilit alter.

Accipit hos latè in gremium circumflus aer.

§. 4. Posterioris vero halitus, fumi, *Comimbricenses*, & cum illis *Sennertus*, illi *Tr. 1. Meteor. c. 1. iste Epit. Phys. l. 4. c. 1.* duas rursus faciunt species, unam quidem ἐκφλόγωσιν, in altiorem aeris tractum evolantem, quæ ex pingviori materia educitur, cui proinde acriter Solis calor inuritur: & alteram φλογιστῶ dictam, quæ ex aridiorè terra excitatur, nec ita promptè calorem Solis concipit, sed potius in ventorum flatibus dissolvitur, *vid. Sennertus Epit. Phys. l. 4. c. 1.*

§. 5. Cæterùm vaporì & fumo hoc invicem est commune, quòd ab una eademq̄ve stellarum & cœli virtute producantur & eleventur, eundemq̄ve calorem ab intrinsecâ Solis & astrorum efficientiâ habeant invicem: differunt tamen tum ratione levitatis, quæ magis inhæret fumo quàm vaporì, tum ratione caliditatis & siccitatis, tum ratione originis sive corporum è quibus evocantur; neq; statim unum ab altero penitus separatum elevari & subsistere, concludendum est: Fumo enim semper aliquid humoris adjectum est, quo segregato non pateretur incendium; vapor semper partes quasdam siccas caloris actione productas obtinet, quod coruscationes & fulgura indicant; unde etiam qui suâ materiâ gravior est halitus, levioris alterius beneficio elevatur, & in altum tollitur, quamvis ubi ad mediam aeris regionem veniunt, separentur, & exhalatio fumida altiùs attollatur, vapor vero subsistat. De quibus *videri poterunt Magirus, Sennertus, (Piccolomineus c. 5. Meteor.) in locis citatis & alii.*

X.

TAm multiplex est Meteororum *Forma*, quàm variè subjecta materia afficitur.

Εξήγημα.

§. 1. Sicuti aliàs difficilis est formarum cognitio, in quarum consideratione humi nostra reperit scientia, ita & hoc loco de Meteororum formâ in varias Philosophi scinduntur opiniones. *Quidam*

dam enim id Meteororum Formam dicunt, per quod unumquod-
que Meteorum est id, quod est: quidam Meteoris formam à formis
elementorum distinctam esse constanter affirmant.

§.2. Nos verò missis illorum sententiis, formam Meteororum
dupliciter cum *Piccolomineo l. Meteor. c. 5.* considerari dicimus,
vel ut *Substantiam* vel ut *Accidens*. Prior de Meteoris dici nequit,
cum sint imperfectè mixta, neque ea sint distincta ab elementorum
formâ: posterior illa vis est, quæ pro materiæ & loci qualitate hu-
jusmodi habitus variis formis ac speciebus ornat & vestit: *Stanh-
sius l. 2. Meteor.* Variæ enim & omninò diversæ sunt harum impres-
sionum figuræ ac species, quas ipsa natura miro quodam ordine
distingvit, illarumque dissimilitudo in calore & siccitate, in densi-
tate, raritate, in æquabilitate, cohesione, distatque partium distra-
ctione, in copiâ vel inopiâ materiæ, in gravitate & levitate con-
sistit, *Magirus Phys. l. 4. c. 1.*

XI.

Hactenus Meteororum causæ, sequuntur Ad-
iuncta, *Locus, Tempus*, quibus additur & *Divi-
sio*. Locus totum illud est spacium, quod à Luna
ad Terram usque porrigitur: Tempus præcipuè
Ver & Autumnus.

Εξηγημα.

§.1. Πάντα ἢ καὶ το σελήνης αὐτὰ γινέσται, est ipsius Philosophi
testimonium: *Meteor. c. 4.* quando Meteororum locum describere
necesse, ut totum illud spacium, à terrâ ad Lunam usque pertin-
gens, cum & illa quæ in terrâ generari dicuntur, propriè in aere in
cavernis terræ contento generentur, statuente laudatiss. *Sennerto
Epir. Phys. l. 4. c. 1.*

§.2. Cæterum loci ratione Meteororum generatio secundum
diversas aeris regiones distinguitur. Nam in supremâ aeris regione
ignita generantur Meteora, qualia sunt fax, ignis perpendicula-
ris, bolis &c. Mediam post hanc regionem maximè frigidam aquæ
& aeræ tenent, qualia sunt venti, grando, pluvia &c. In infimâ
quo

quoniam æque caloris ac frigoris est patiens, pro variâ diversâque
radiorum Solis reflexione, ignita & calida, aquea seu frigida Me-
teora procreantur, *Meurerus Meteor. p. 40.*

§.3. Tempus Meteororum, quamvis quælibet anni pars sit,
potissimum Physicis ver & autumnus est, quorum illud humiditate
& exhalationum copiâ, hic verò calore cum siccitate temperato
abundat. Æstivo enim tempore maximo Solis calore halitus absumuntur; hyeme frigus excellens halituum ascensionem impedi-
mento est, *ex Magiri, Bartholini, Stanhusii, aliorumque sententiâ.*

XII.

TRiplicis verò generis sunt Meteora: quædam
enim ignita, quædam aerea, quædam aquea.

Ἐξήγημα.

§.1. Quot capita, tot sensus etiam in hac Meteororum divisione
inter Physicos reperias, cum aliis in hypostatica & emphatica,
aliis in supera vel infera, aliis in ordinaria & extraordinaria &c.
dividenda veniant: veruntamen, cum hæc omnia potius acciden-
tia Meteororum dicenda sint, communissimam Peripateticorum
divisionem sequimur, eaque in ignita, aerea & aquea dispescimus.

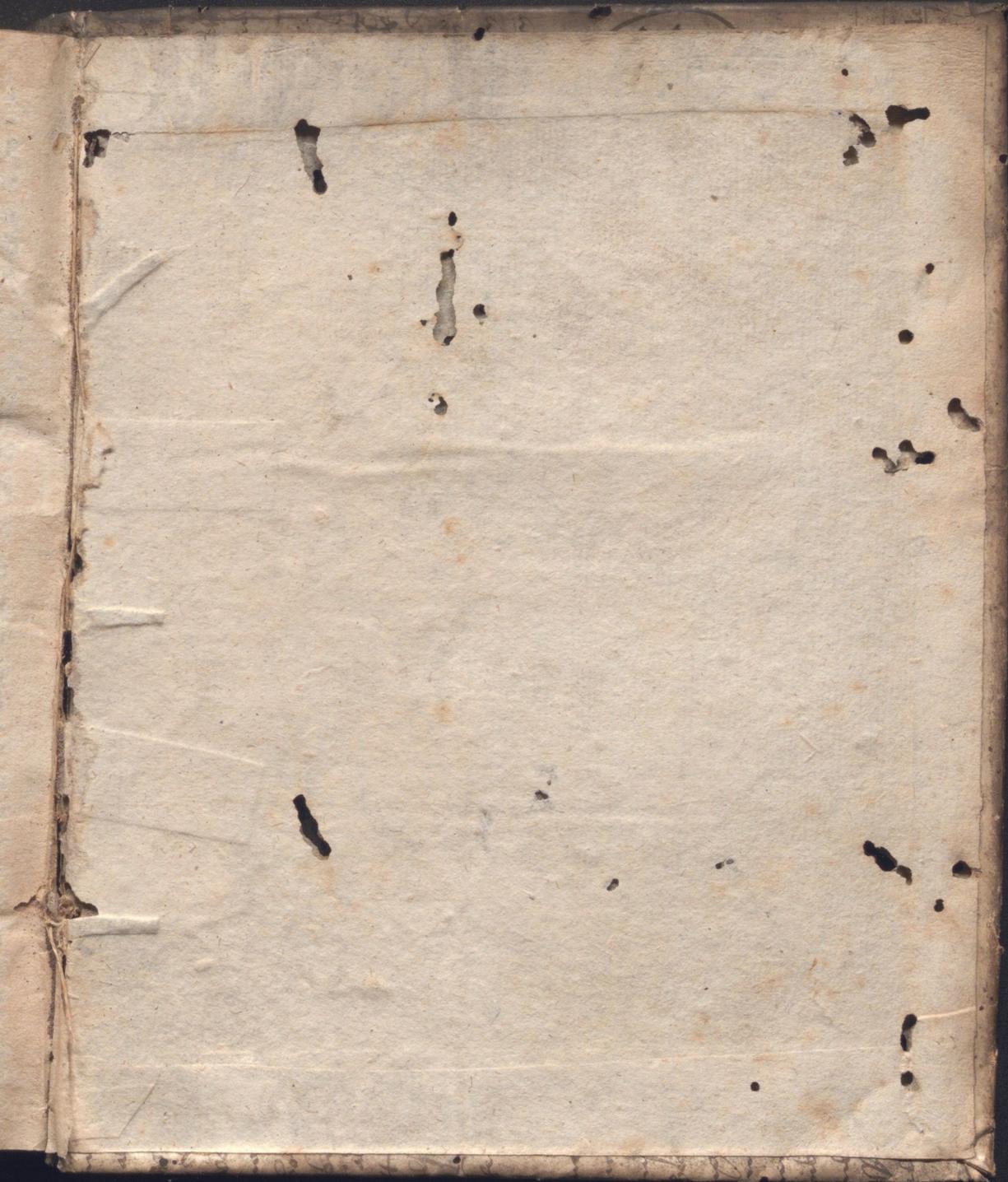
§.2. Ignita sunt Meteora, quæ ex halituum existunt incendiis,
& instar ignis exardescunt. Aristoteli dicuntur *ἰπικκαίματα* sive
ardores succensi *l. 1. Meteor. c. 4.*

§.3. Aerea dicuntur Meteora, quæ aeris vehementius impulsæ,
similitudinem quandam habent, & in eundem dissolvuntur &
evanescent.

§.4. Aquea nominantur, quæ ex humidâ & calidâ exhalatione
oriuntur, & vel humida sunt, vel in humores statim resolvuntur.
Si diutius in hujus *μετεωρολογίας* pelago commorari gestias,
Meurerus vel alius tibi prora puppisque sit. Nos verò contractis
jam velis portum feliciter ingressi, vel commissorum
vel omissorum subnixè precamur
veniam.

F I N I S.

21 20

A. D.
DISQUISITIO PHYSICA
De
METEORIS
IN GENERE,
Quam
Inclutæ Facultatis Philosophicæ
consensu
S. P. P. P.

